

Tyrimas:

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINĖ PATIRTIS JŲ TĖVŲ AKIMIS

Tikslas: išsiaiškinti ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinės patirties ypatumus.

Tyrimo eiga: tėvai, galvodami apie savo vaikus, atsakinėjo į anketoje pateiktus klausimus. Tyrimas atliktas 2020 spalio – gruodžio mėnesiais virtualioje aplinkoje. Tyrimo dalyvių pasiskirstymą matome 1 ir 2 lentelėse.

Tyrimo dalyviai:

	Skaičius, vnt.	Kiekis proc.
Mama	40	97,6
Tėtis	1	2,4
Viso	41	100,0

1 lentelė. Tyrimo dalyviai, pildę anketas.

	Skaičius, vnt.	Kiekis procentais	
Vaiko, apie kurį kalbama, amžius, metais	4	11	26,8
	5	12	29,3
	6	16	39,0
	7	2	4,9
		41	100,0

2 lentelė. Tyrimo dalyviai – vaikai, apie kuriuos buvo atsakinėjama į klausimus.

Tyrimo įrankiai:

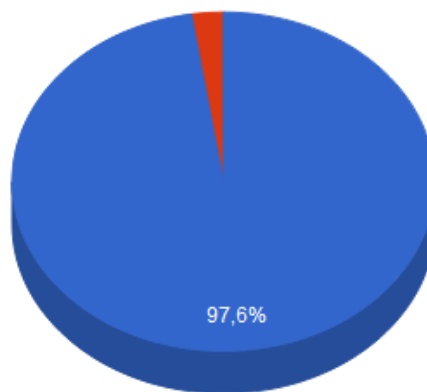
Siekiant išsiaiškinti ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinės raidos ypatumus, sudaryta anketa apie tėvų vaiko emocinių savybių suvokimą.

Klausimynas skirtas įvertinti tėvų supratimo ypatumus apie vaiko emocinį vystymąsi pagal šiuos rodiklius: *vaiko emocinę patirtį; emocinės įtampos išgyvenimą; vaiko žinias ir idėjas apie jausmus, emocijas; vaiko emocinį lauką; vaiko emocinį stilių; vaiko emocinį išraiškingumą; tėvų ir vaikų jų emocinės sąveikos ypatumus bei atsakymų patikimumo laipsnį.*

Anketą pildė daugiausia mamos (97,6 proc.). Tai matome iš 1 paveikslo bei 1 lentelės. Galime daryti prielaidą, kad mamos glaudžiau bendrauja su savo vaikais ir labiau rūpinasi vaiko emocine savijauta.

Kuris iš tėvų pildo anketą

- Mama
- Tėtis
- Kitas

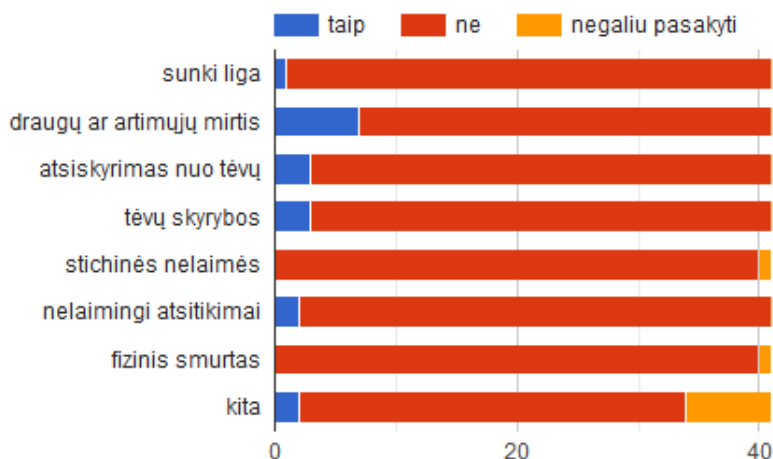
1 pav. Atsakinėjusiųjų respondentų pasiskirstymas pagal lytį.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinė patirtis

Klausiant apie išgyventus tragiškus įvykius (2 pav.) vaikų gyvenime, paaiškėjo, jog 17,1 proc. patyrė draugų ar artimųjų mirtį, 7,3 proc. – atsiskyrimą nuo tėvų, 7,3 proc. – tėvų skyrybas, 4,9 proc. išgyveno nelaimingus atsitikimus. Sunkią ligą patyrė 2,4 proc. vaikų, ir kitas priežastis nurodė – 4,9 proc. tėvų. Tačiau 21,9 proc. negalėjo pasakyti apie tai nieko.

Atsakiusiųjų vaikai buvo 6 metų (4,9 proc.), 5 metų (4,9 proc.), 3 metų (17 proc.), 4 metų (14,6 proc.), 2 metų (19,5 proc.), vienerių metų (29,3 proc.) amžiaus.

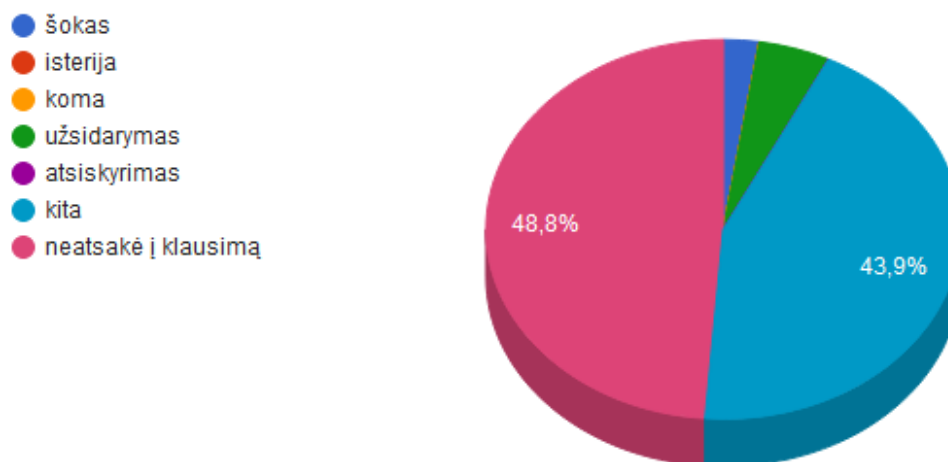
Ar Jūsų vaiko gyvenime buvo kokių nors tragiškų įvykių:

2 pav. Tragiški įvykiai vaiko gyvenime

Daugiausia tėvų (3 pav.) negalėjo įvardinti vaikų reakcijos ir nurodė *kitas* vaikų reakcijas į tragišką įvykį (64,3 proc.). *Užsidarė* 4,9 proc. vaikų, o *šoką* patyrė po 2,4 proc. vaikų, *kitas vaiko reakcijas* nurodo 43,9 proc. tėvų. Gaila, kad net 48,8 proc. respondentų nutylėjo ir neatsakė į klausimą.

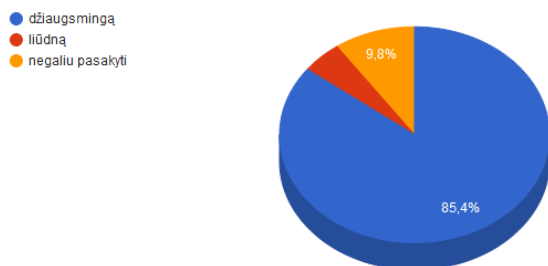
Kaip Jūsų vaikas reagavo į šį tragišką įvykį/-ius?

3 pav. Vaiko reakcija į tragišką įvykį

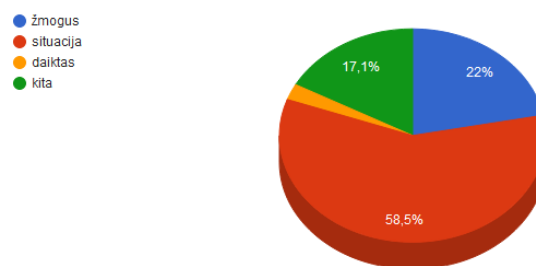
Tėvai pastebėjo (4 pav.), jog jų vaikai *dažniausiai prisimena džiaugsmingus* įvykius (85,4 proc.). liūdnius (4,9 proc.), ir negali pasakyti (9,8 proc.). Tokius vaikų prisiminimus, tėvų nuomone (5 pav.) sukelia *situacija* (58,5 proc.), *žmogus* (22 proc.), kitos priežastys (17,7 proc.), *daiktas* (2,4 proc.).

Kokį įvykį savo gyvenime dažniausiai prisimena Jūsų vaikas

4 pav. Įvykių prisiminimai

Kokios priežastys dažniausiai sukelia šio įvykio prisiminimus

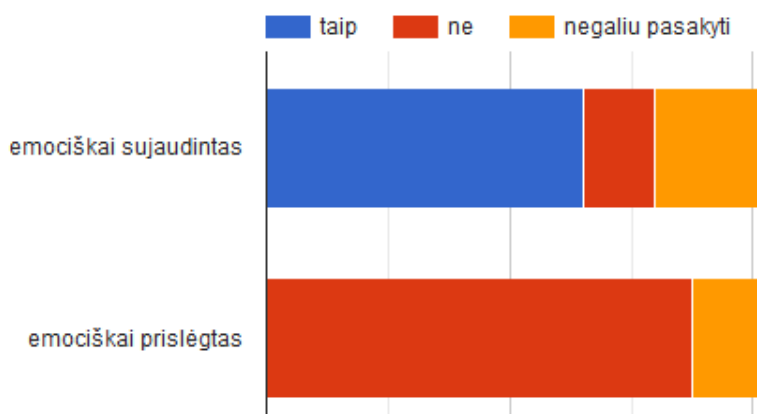
5 pav. Įvykio prisiminimo priežastys

Galime teigti, jog apklaustųjų tėvų vaikai patiria tragiškus įvykius: *patyrė draugų ar artimųjų mirtį, tėvų skyrybas, išgyveno nelaimingus atsitikimus ar sunkią ligą* bei *atsiskyrimą nuo tėvų. Vaikų amžius svyruoja nuo vienerių iki šešerių metų, kuomet vaikai susidūrė su sunkiu išgyvenimu.* Galimai dažniausiai tėvai neįvardija vaikų reakcijos į tragiškus įvykius dėl mažo vaikų amžiaus ir tik keli nurodė, jog vaikas reagavo *užsidarymu* ar *patyrė šoką*. Visgi, sugretinus kito klausimo atsakymus, mes matome, jog tėvai pastebi savo vaikuose *dažniausiai su įvykiais susijusį džiaugsmą* ar džiaugsmą, kuris kilo sąlytyje su situacija, žmogumi bei daiktu.

Emocinės įtampos išgyvenimas

Daugiau apklaustųjų tėvų (6 pav.) mato savo vaikus *emociškai sujaudintus* (63,4 proc.), o *emociškai prislėgtų* vaikų tėvai neįvardija. Tačiau galime suprasti, kad daug tėvų savo vaikų gerai nepažįsta, nes negali atsakyti kas jų vaikui labiau būdinga sujaudinta ar prislėgta būseną (36.6 proc.)

Koks teiginys labiausiai tinka Jūsų vaikui

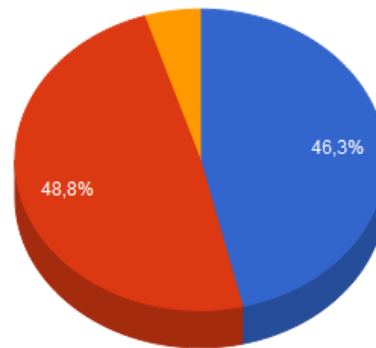

6 pav. Emocinės įtampos išgyvenimas

Atsakiusių tėvų akimis (7 pav.) jų vaikui yra būdingos *stiprios neigiamos reakcijos į tam tikrą situaciją, asmenį ar daiktą* (46,3 proc.). Nebūdingos 48,8 proc. atsakiusių respondentų vaikams, o negali pasakyti 4,9 proc. tėvų.

Ar jūsų vaikui yra būdingos stiprios neigiamos reakcijos į tam tikrą situaciją, asmenį ar daiktą

- Taip
- Ne
- Negaliu pasakyti

7 pav. Stiprios neigiamos vaiko reakcijos

Apibendrinant matome, jog apklaustieji tėvai dažniau (6 pav.) mato savo vaikus *emociškai sujaudintus* (63,4 proc.). Net 48,8 proc. tėvų teigia, jog jų vaikams nėra būdingos *stiprios neigiamos reakcijos į tam tikrą situaciją, asmenį ar daiktą*, o 46,3 proc. respondentų pripažįsta, jog jų vaikai stipriai neigiamai reaguoja į *tam tikrą situaciją, asmenį ar daiktą*.

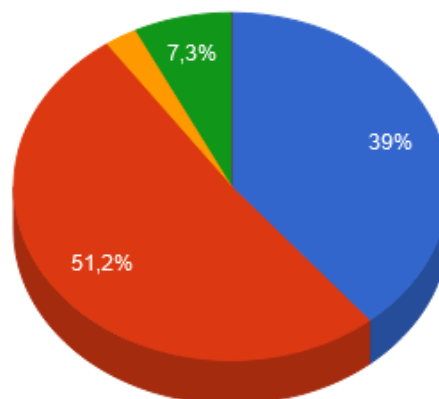
Vaiko žinios ir idėjos apie jausmus bei emocijas

Savo vaikams apie santykius tarp žmonių bei apie jausmus, emocijas *dažnai pasakoja* 39 proc. respondentų, 51,2 proc. *pasakoja atsižvelgdami į situaciją*. Jei vaikas paprašo, tuomet pasakoja 2,4 proc. tėvų, tačiau *retai* tai daro 7,3 proc. apklaustųjų (8 pav.).

Ką ir kaip kalba tėvai su savo atžalomis, jie atsakė detalčiau. *Dažniausiai įvardija konkrečių jausmo pavadinimą, pavyzdžiui: piktas, liūdesys, džiaugsmas, empatija, pyktis, nusivylimas, pasitikėjimas, supratimas, saugumas, pagarba, draugiškumas, užuojauta, pagalba, ašaros, skausmas*. Kiti jau *išskiria veiksmą: liūdėti, pykti, verkti, džiaugtis, mylėti*. Mokinama ir atpažinti kaip jaučiasi asmuo: laimingas, mylintis, geras, ramus, paslaugus, užjaučiantis, nuliūdes, nusivylęs, neramus, išsigandęs, pavydus. Kiti pateikia vaikui *būdą, padedantį išmokti suprasti kito žmogaus savijautą: jis / ji jaučiasi taip, nes atsitiko tas ir tas, tas ar tas jį nuliūdino ar pan., nes pasakė ar padarė tai ir tai...*, dar kiti respondentai *pasiūlo vaikui pakalbėti apie asmeninę patirtį*. Dar kiti kūrybiškai emocijas įvardija kaip gyvūnus: „tarkim liūdesys gali būti katinas. Pyktis - vilkas. Emocijos ateina ir praeina. Taip kaip gyvūnas ateina, pabūname su juo ir jis išeina.“ Pastebėjome, jog respondentai supranta, kad vaikui reikia kalbėti jam suprantama kalba, t. y. jo amžių atitinkančia kalba. Svarbu paaiškinti vaikui tai, kas tuo metu jam yra svarbu ir ką jis norėtų sužinoti ir į ką tuo konkrečiu momentu yra gilinamasi.

Ar pasakojate savo vaikui apie jausmus, emocijas, santykius tarp žmonių?

- dažnai
- atsižvelgiant į situaciją
- jei jis paprašo
- retai
- niekada

8 pav. Informacijos apie jausmus, emocijas, santykius tarp žmonių perteikimas

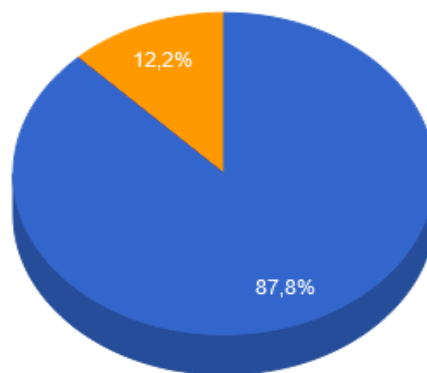
Apžvelgdami rezultatus, galime sakyti, jog savo vaikams apie santykius tarp žmonių bei apie jausmus ir emocijas tėvai *pasakoja dažnai*, kiti – *atsižvelgdami į situaciją*, likusieji respondentai – *jei vaikas paprašo*. Norėtusi pabrėžti, jog ikimokyklinio amžiaus vaikui stinga numatymo į priekį, priežasties bei pasekmės suvokimo, todėl tėvai galėtų daugiau rodyti savo asmeninės iniciatyvos padėdami savo vaikams suprasti santykius, jausmų bei emocijų sferą, nelaukti, kol vaikas paprašys, juk vaikas gali ir nežinoti, ko jam reikia konkrečiu momentu. Iš atsakymų kokias žodžiais yra mokoma, matyti, jog tėvams stinga gebėjimų perteikti savo patirtį, nes daugelis tik sausai įvardija jausmų pavadinimus ir vos keletas pateikia vaikui būdą, padedantį išmokti suprasti kito žmogaus savijautą arba pasiūlo pasikalbėti apie asmeninius išgyvenimus per gyvenimo pavyzdžius.

Vaiko emocinis laukas

Savo vaikus laiko emocingais net 87,8 proc. apklaustųjų respondentų, o 12,2 proc. tiesiog negali atsakyti į šį klausimą (9 pav.).

Ar savo vaiką laikote emocingu

- Taip
- Ne
- Negaliu pasakyti

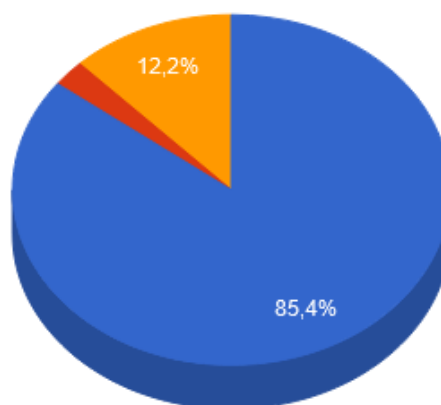
9 pav. Vaiko emocingumas

Iš ko atsakiusieji sprendžia, kad jų vaikas yra emocingas, respondentai atsako jog vaikas aiškiai išreiškia savo emocijas džiaugsmą, pyktį, liūdesį ir kitas (88 proc.), kiti pastebi ir vaiko mimikas (4,8 proc.), atsakė, jog vaikas parodo savo elgesiu (4,8 proc.) ar parodo savo reakcijomis į vykstančius įvykius (2,4 proc.). Kai kurie tėvai pastebi, jog vaiko emocingumas priklauso ir nuo aplinkos, kurioje jis tuo metu yra, pavyzdžiui, saugioje aplinkoje – namuose, vaikas daugiau išreiškia savo emocijas negu svečiuose.

Tyrimo dalyvavę tėvai (10 pav.), pabrėžia, jog jų vaikas reiškia savo jausmingumą užjausdamas tėvus, kitus žmones, televizijos ir literatūros veikėjus (85,4 proc.), tačiau 2,4 proc. apklaustųjų teigia, jog jų vaikai to nerodo, o 12,2 proc. negali pasakyti kaip yra.

Ar Jūsų vaikas gali verkti ar juoktis užjausdamas Jus, kitus žmones, literatūros ar televizijos veikėjus?

- taip
- ne
- negaliu pasakyti

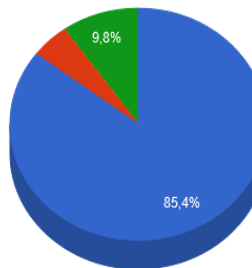

10 pav. Vaikų empatiškumo raiška

Iš 11 pav. Pavaizduotų atsakymų matome, jog šeimose yra įprasta atvirai reikšti jausmus ir emocijas, taip atsakė 85,4 proc. respondentų. Kai kurie paminėjo, jog „*pasipasakojame kaip jaučiamės, pasakojame kad jausti pyktį, pavydą, džiaugsmą yra normalu, svarbu, kad nuo neigiamų emocijų niekas nenukentėtų*”. Jausmus ir emocijas atvirai reikšti šeimose nėra įprasta 4,9 proc. dalyvių. Respondentai pastebėjo (12 pav.), kad jų vaikai reiškia savo jausmus ir emocijas taip, kaip ir jų tėvai (61 proc.), o 14,8 proc. sako, jog nepanašiai, likę 24,4 proc. tiesiog negalėjo atsakyti.

Ar Jūsų šeimoje įprasta atvirai reikšti emocijas ir jausmus?

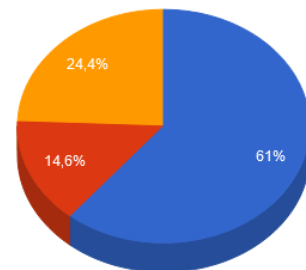
● taip
● ne
● kitas
● Kitas variantas

11 pav. Emocijų ir jausmų raiška šeimoje

Ar Jūsų vaikas emocijas ir jausmus reiškia panašiai kaip ir Jūs?

● taip
● ne
● negaliu pasakyti

12 pav. Vaikų ir tėvų emocijų raiškos panašumai

Apibendrinami pastebėjome, jog savo vaikus laiko emocingais net 87,8 proc. apklaustųjų respondentų. Respondentai išsakė, jog vaikas *aiškiai išreiškia savo emocijas*, dalis tėvų pastebi ir *vaiko mimikas*, kiti mato kaip *vaikas parodo savo elgesiu ar parodo savo reakcijomis į vykstančius įvykius*. Svarbu tai, jog respondentai išskyrė svarbią priežastį – saugumo jausmą vaiko emocinei saviraiškai.

Didžioji dalis respondentų pabrėžia, jog jų vaikas reiškia savo jausmingumą užjausdamas tėvus, kitus žmones, televizijos ir literatūros veikėjus. Daugumos apklaustųjų šeimose yra įprasta atvirai reikšti jausmus ir emocijas, o didžioji dalis vaikų savo jausmus ir emocijų raišką kopijuoja iš savo tėvų. Visgi, kai kurie tėvai pastebi, jog vaikų emocinė raiška skiriasi, o, kai kurie net pasimoko iš savo atžalų.

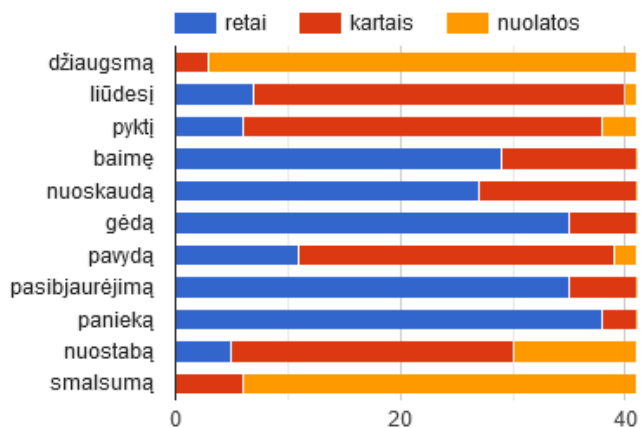
Vaiko emocinis stilius

Matome (13 pav.), jog daugiau atsakiusiųjų pastebėjo savo vaikus nuolatos besidžiaugiančius (92,7 proc.). Kartais džiaugiasi tik (7,3 proc.) vaikų. Kartais liūdi (80,5 proc.), retai liūdi (17,1 proc.). Smagu, jog neatsirado nuolatos liūdinčių. Gerai, kad nuolatos pyksta tik (7,3 proc.), visgi kartais pyksta (78 proc.). Retai tepyksta (14,6 proc.). Smagu, kad nuolatos bijančių nėra. Kartais baimę išgyvena (29,3 proc.), retai bijančių yra (70,7 proc.). Nuolatos išgyvenančių nuoskaudą, tėvų akimis, neatsirado, kartais (34,1 proc.), o retai (65,9 proc.). Gėdijasi retai (85,4 proc.), tačiau kartais patiria gėdą (14,6 proc.). Nuolatos pavydi tik (4,9 proc.), tačiau kartais pavydi (68,3 proc.), retai – 26,8 proc.. Respondentai pastebėjo, kad kartais jų vaikas pasibjaurėdavo (14,6 proc.), retai pasibjauri kažkuo net (85,4 proc.) vaikų. Kartais išgyvena panieką (7,3 proc.), retai (92,7 proc.). Nuolatos kažkuo stebisi (12,2 proc.), kartais (61

proc.), retai (12,2 proc.) vaikų. Smalsūs nuolatos yra net (85,4 proc.), kiti atsako, jog smalsūs vaikai yra tik kartais (14,6 proc.).

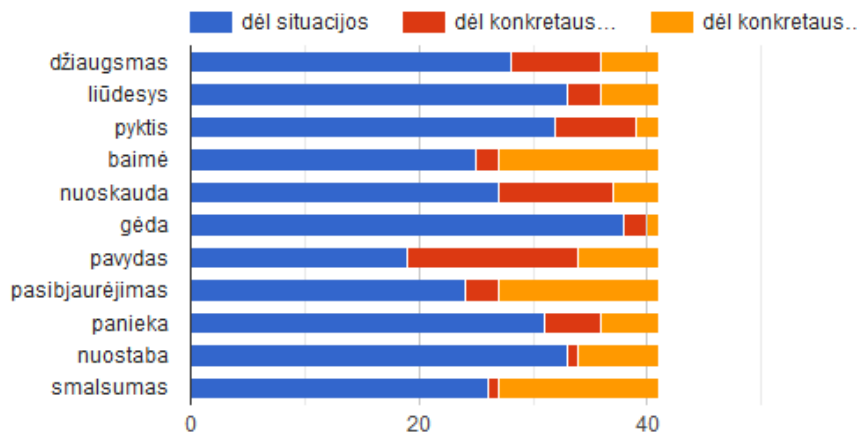
Kaip dažnai Jūsų vaikas patiria:

13 pav. Patiriamų emocijų pasiskirstymas pagal dažnumą

Respondentams pateiktos trys priežastys, dėl kurių jų vaikas galėtų išgyventi tam tikras emocijas: *dėl situacijos, dėl konkretaus asmens ir dėl konkretaus objekto*. 14 paveiksle matyti, jog didžioji dauguma vaikų emociškai reaguoja į *kylančias situacijas* jų kasdienybėje. Antras pagal emocijų sužadavinimą vaikuose būtų konkretus objektas, o trečioje vietoje – konkretus asmuo.

Kaip Jūs manote dėl kokios priežasties Jūsų vaikui kyla šios emocijos

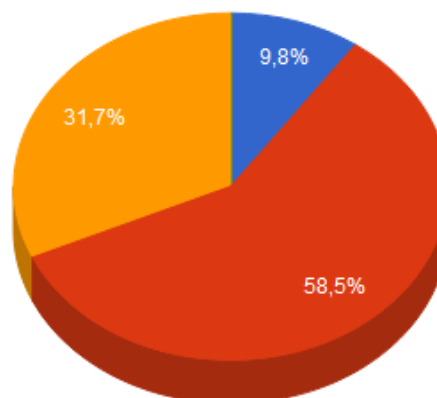

14 pav. Vaikų emocijų priežastys

Atsakinėdami apie savo vaikų geros ar blogos nuotaikos priežastis (15 pav.), respondentai daugiausia paminėjo *specifines situacijas* (58,5 proc.), 31,7 proc. sako, jog dėl *temperamento* išryškėja vaiko nuotaikos, o 9,8 proc. sako, jog *sveikatos* problemas įtakoja vaiko nuotaikas, tačiau 6,7 proc. neatsakė į klausimą.

Kokios dažniausios Jūsų vaiko blogos ar geros nuotaikos priežastys?

- sveikatos būklė
- specifinės situacijos
- temperamentas
- nežinau

15 pav. Vaikų nuotaikų priežastys

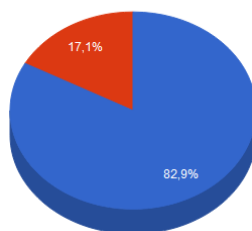
Apibendrinant ir nagrinėjant atskiras vaikų patiriamas emocijas, matome, jog didžiajai daugumai apklaustųjų tėvų vaikų išsiskiria nuolatos patiriamas džiaugsmas, bei smalsumas, be to, kartais patiriama nuostaba, pavydas, pyktis, liūdesys. Daugiausia sunkesniųjų emocijų vaikų kasdienybėje – kartais patiriamas liūdesys, pyktis ir pavydas. Be to, tėvai pabrėžia, jog jų vaikas galėtų išgyventi tam tikras emocijas: *dėl situacijos, dėl konkretaus asmens ir dėl konkretaus objekto*. O 14 paveiksle matyti, jog didžioji dauguma vaikų emocingai reaguoja į *kylančias situacijas* jų kasdienybėje.

Vaiko emocinis išraiškumas

Atsakiusieji tėvai (16 pav.) iš vaikų veido *visada* (82,9 proc.) atpažįsta vaikų jausmus, *kartais* atpažįsta 17,1 proc. tėvų. Iš 17 paveikslo matome, jog tėvams jų vaikų veidai atrodo išraiškingi net 100 proc.

Ar galite pažiūrėję savo vaikui į veidą atpažinti kokius jausmus jis patiria?

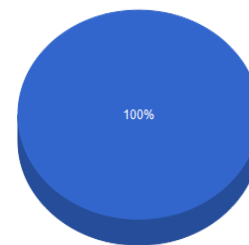
- visada
- kartais
- niekada

16 pav. Jausmų atpažinimas vaiko veide

Ar Jūsų vaiko veidas dažniausiai atrodo išraiškingas?

- taip
- ne
- negaliu pasakyti

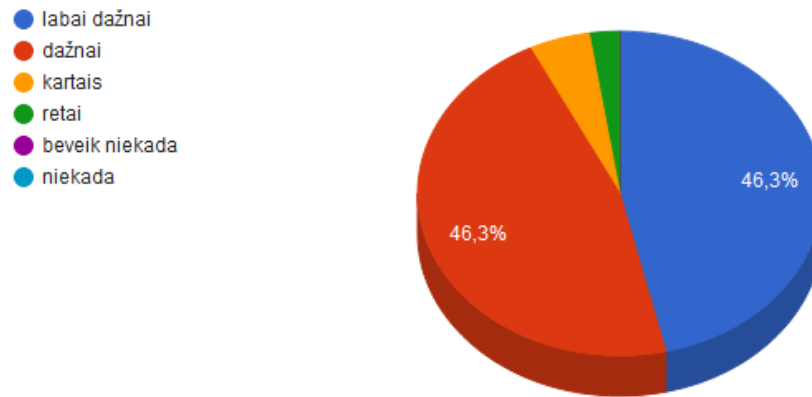
17 pav. Vaiko veido išraiškumas

Galime teigti, jog daugiausia tyrime dalyvavusių tėvų jų vaikų veidai atrodo išraiškingi, galimai dėl to jie iš savo vaikų veido geba *visada* atpažinti savo vaikų jausmus.

Tėvų ir vaikų emocinės sąveikos ypatumai

Respondentai išsakė (18 pav.), jog tuomet, kai vaikas jaudinasi, *labai dažnai* bando ištaisyti susiklosčiusią situaciją (46,3 proc.), *dažnai* (46,3 proc.), *kartais* bando ištaisyti padėtį 4,9 proc., *retai* – 2,4 proc. apklaustųjų respondentų.

Jei Jūsų vaikas dėl kažko jaudinasi, Jūs bandote ištaisyti situaciją

18 pav. Ką darote, kai vaikas jaudinasi

Bausmes (19 pav.) savo vaikui apklaustieji respondentai taiko (36,6 proc.) *pagal situaciją*, (26,8 proc.) atsakė, jog taiko *retai*, o 26,8 proc. sako, jog *niekada* netaiko, likusieji neišskyrė ir renka dar *kitą* būdą.

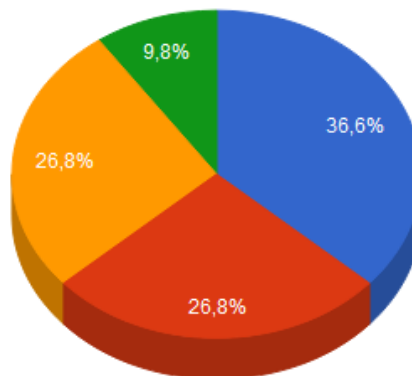
Kokias bausmes tėvai taiko savo atžaloms, tėvai dažniausiai laikinai apriboja ar uždraudžia vaiko mėgstamas *pramogas ir skanėstus* (žaisti su telefonu ar planšete, netenka galimybės žiūrėti filmukus, pasakų neskaitymas, negauna skanėstų ar pan.), kiti *pasodina ant kėdutės* kol nusiramina, po to būna pokalbis apie tai kas įvyko ir kodėl įvyko; dar treči tėvai taiko *atskyrimą* - eitų į savo kambarį, pasėdėti ir pagalvoti ką blogo padarė. Atsirado ir tokių respondentų, kurie teigia, jog bausmių netaiko visai arba savo vaiką sudrausmina ir kalbasi apie tai, kas yra negerai. Iš visų atsakymų labiausiai išsiskyrė statantys vaiką į kampaną, galimai šį būdą atsinešė iš savo vaikystės.

Kuomet tarp tėvų ir vaikų užsimezga pasitikėjimu ir atjauta paremti santykiai ir abi pusės mokina ir galiausiai išmoka išgirsti kitą: tėvai – suprasti, koks poreikis yra nepatenkintas ir geba išvelgti priežastį to veiksmo, ką vaikas padarė ir priimti vaiką kaip gyvą asmenį su visais išgyvenimais, atjausti ir suprasti, ne tik akiai taikant disciplinos priemones, o vaikai geba išgirsti savo tėvus ir ko jie tikisi iš jų, įsivyrąja atmosfera, kur nebėra reikalavimo paklusti ir būtinybės nusileisti, abi pusės tėvai ir vaikai susikalba ir yra atviri bei geranoriški vieni kitų atžvilgiu, nes pasitiki vieni kitais. Disciplinos priemonės taip pat yra ribotos ir, pavyzdžiui nuolatos taikant pačią griežčiausią bausmę – atskyrimą į kitą aplinką, kur jis pasilieka vienas pats su savimi, skaudžiausią vaikui, nes ikimokyklinukui sunkiausia yra išbūti vienam be kitų žmonių. Nėgana

to, jei vaikas pats apleidžia atskyrimo vietą, ta nuobauda neveikia, nes ribas jis nusistatė pats „kiek ten likti“ tačiau, jei jau tėvai tokią nuobaudą skyrė, turėtų žinoti, kad laikas ten būti atskirtam turi būti ne ilgiau 1–6 minučių. Formulė tokia: vieni vaiko metai=viena minutė. Šiuolaikinė psichologija remiasi asmens stiprybėmis ir geresnis kelias yra apdovanoti vaiką už norimą elgesį, ne atiminėjant iš jo nieko. Tai yra pasitikėjimą ugdanti būdas ne tik drausmina, bet ir padeda vaiku įgyti reikiamus įgūdžius.

Kaip dažnai baudžiate savo vaiką

- pagal situaciją
- retai
- niekada
- Kitas variantas

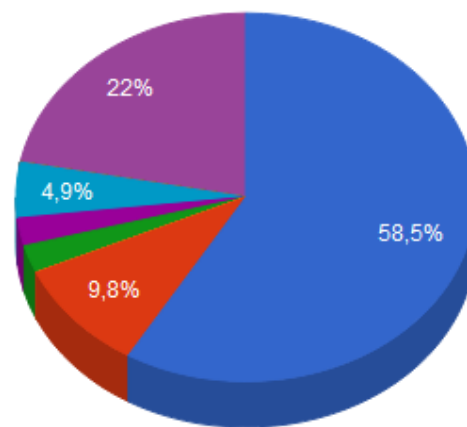

19 pav. Kaip dažnai tėvai baudžia savo vaikus

Savo meilę tėvams vaikai išreiškia (20 pav.) gana įvairiais būdais: *fiziniu prisilietimu* (58,5 proc.), *buvimu kartu* (4,9 proc.), *bendra veikla*, pavyzdžiui piešimu, žaidimais (16,7 proc.), *palaikymo žodžiais*, *pavyzdžiui sako „myliu“* (9,8 proc.), *dovana*, tai gali būti ir vaiko nupieštas piešinys, ką paminėjo respondentai (2,4 proc.), *paslauga* (2,4 proc.) ir dar kitu būdu (22 proc.).

Kaip manote kokiū būdu Jūsų vaikas reiškia savo meilę Jums?

- fiziniu prisilietimu
- palaikymo žodžiais
- atjauta
- dovana
- paslauga
- buvimu kartu
- bendra veikla
- nežinau
- nepasireiškia
- kitas variantas
- Kitas variantas

20 pav. Vaiko meilės raiška

Apibendrinant galime teigti, jog dauguma respondentų išsakė, jog tuomet, kai vaikas jaudinasi, *labai dažnai ir dažnai* bando ištaisyti susiklosčiusią situaciją. Kadangi vaikai dažniausiai emociškai reaguoja į kasdienes situacijas, tėvai savo pavyzdžiu gali formuoti vaikų reagavimo būdus aptardami: Kas vyko? Kodėl vyko? Kaip turėčiau reaguoti, kad patirčiau norimas pasekmes? Trumpi, labai konkretūs pokalbiai galėtų būti gera priemonė vedant tikslingą pokalbį, nes respondentai daugeliu atveju turi praktinį įgūdį kalbėtis apie santykius tarp žmonių bei emocinius patyrimus.

Savo meilę tėvams vaikai išreiškia įvairiai: *fiziniu prisilietimu, buvimu kartu, bendra veikla, palaikymo žodžiais, dovana, paslauga*. Galime numanyti, kad išvardinti meilės raiškos būdus vaikai yra perėmę iš savo tėvų. Iš ankstesnių duomenų matyti, jog daugelis tėvų ir vaikų linkę atvirai reikšti kylančias emocijas ir jausmus. Vaikai kopijuoja savo tėvų emocines reakcijas ir tėvai tai pastebi.

Dalis apklaustųjų respondentų *taiko bausmes* savo vaikui. Tarp jų išsiskiria laikinai apribojamos ar uždraudžiamos vaiko mėgstamos *pramogos ir skanėstai, sėdėjimas ant kėdutės kol nurims, ar atskyrimas*. Tačiau yra tėvų, kurie teigia netaikantys bausmių savo vaikui. *Neatsirado tokių, kurie pozityviu pastiprinimu formuotų norimą savo vaiko elgesį.*

Išvados

1. Apklaustųjų tėvų vaikai turi tragiškų įvykių patirties: *draugų ar artimųjų mirtį, tėvų skyrybas, nelaimingus atsitikimus, sunkią ligą, tėvų skyrybas* bei *atsiskyrimą nuo tėvų*. Vaikų amžius svyruoja nuo vienerių iki šešerių metų, kuomet vaikai susidūrė su sunkiu išgyvenimu. Galimai dažniausiai tėvai neįvardija vaikų reakcijos į tragiškus įvykius dėl mažo vaikų amžiaus ir tik keli nurodė, jog vaikas *užsidarė ar patyrė šoką*. Sugretinus kitų klausimų atsakymus, mes matome, jog tėvai pastebi savo *vaikuose dažniausiai su įvykiais susijusį* džiaugsmą ar džiaugsmą, kuris kilo sąlytyje su situacija bei žmogumi.

2. Apklaustieji tėvai dažniausiai mato savo vaikus *emociškai sujaudintus*, bet net pusė tėvų teigia, jog jų vaikams nėra būdingos *stiprios neigiamos reakcijos į tam tikrą situaciją, asmenį ar daiktą*, o kita dalis respondentų pripažįsta, jog jų vaikai stipriai neigiamai reaguoja į *tam tikrą situaciją, asmenį ar daiktą*.

3. Savo vaikams apie santykius tarp žmonių bei jausmų ir emocijų sritį, apklaustieji tėvai *pasakoja atsižvelgdami į situaciją*, kiti – *dažnai*, dalis respondentų – *jei vaikas paprašo*. Reikalinga tėvų asmeninė iniciatyva per konkrečius gyvenimo pavyzdžius bei asmeninę patirtį, padedant savo vaikams suprasti žmonių santykius bei jausminius ir emocinius išgyvenimus.

4. Dažniausiai apklaustieji respondentai įvardija vaikus esant *emocingus*, dauguma gali įvardyti pastebėtus savo vaikų empatiškumo bruožus. Atsakymuose išsiskyrė svarbi aplinkybė vaiko emocinei saviraiškai – *saugumo jausmas bei tėvų pavyzdys*.

5. džiaugsmas, bei smalsumas, be to, kartais patiriama nuostaba, pavydas, pyktis, liūdesys. Daugiausia sunkesniųjų emocijų vaikų kasdienybėje – kartais patiriamas liūdesys, pyktis ir pavydas. Be to, tėvai pabrėžia, jog jų vaikas galėtų išgyventi tam tikras emocijas: *dėl situacijos, dėl konkretaus asmens ir dėl konkretaus objekto*. Didžioji dauguma vaikų emocingai reaguoja į *kylančias situacijas* jų kasdienybėje.

6. Savo meilę tėvams vaikai išreiškia įvairiai: *fiziniu prisilietimu, buvimu kartu, bendra veikla, palaikymo žodžiais, dovana, paslauga*. Tėvai savo pavyzdžiu turi galimybę formuoti savo vaikų emocijų raišką.

7. Norimas vaikų elgesys daugeliu atvejų formuojamas parinktomis bausmėmis atimant skanėstus arba vaiko mėgiamas veiklas, kai tuo metu yra galimybė pasitelkus pozityvų pastiprinimą už norimą vaiko elgesį, formuoti norimą vaiko elgesį.

Tyrimą atliko: *psichologė Jūratė Švaplėnienė*